

**राज्यातील अनुसूचित जातीच्या विद्यार्थ्यांना
परदेश शिष्यवृत्ती योजना
सुधारित नियामावली**

महाराष्ट्र शासन

सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग,
शासन निर्णय क्रमांक इबीसी-२०१०/प्र.क्र.१९४/मावक-२,
मंत्रालय, विस्तार भवन, मुंबई - ४०० ०३२
दिनांक - १५ जुलै, २०१०

- वाचा -** १. शासन निर्णय क्रमांक इबीसी-२००३/प्र.क्र.११५/मावक-२, दि. ११.६.२००३
२. शासन निर्णय क्रमांक इबीसी-२००४/प्र.क्र. १०२/मावक-२, दि. ५.८.२००४
३. शासन निर्णय क्रमांक इबीसी-२००६/प्र.क्र.३२९/मावक-२, दि. १७.६.२००६

प्रस्तावना - अनुसूचित जातीच्या मुला-मुलींना परदेशात शिक्षणात संधी मिळावी व त्यांच्या गुणवत्तेला वाव मिळावा म्हणून विविध विषयांमध्ये परदेशातील नामांकित विद्यापीठांमध्ये प्रवेश मिळालेल्या १० अनुसूचित जातीच्या विद्यार्थ्यांना परदेश शिष्यवृत्ती मंजूर करण्याची योजना शासन निर्णय दिनांक ११.६.२००३ अन्वये लागू केली. शासन निर्णय दिनांक ५.८.२००४ अन्वये या योजनेची सुधारित नियमावली तयार करण्यात आली तर शासन निर्णय दिनांक १७.६.२००६ अन्वये परदेश शिष्यवृत्तीची विद्यार्थी संख्या १० वरून २५ एवढी करण्यात आली. सदर योजना राबवित असताना येत असलेल्या अडचणी विचारात घेऊन या योजनेच्या अटी व शर्तीमध्ये सुधारणा करण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता.

शासन निर्णय - याबाबत साकल्याने विचार करून सोबतच्या **परिशिष्ट - अ** मध्ये नमूद केलेल्या शिष्यवृत्ती नियमावलीप्रमाणे व **परिशिष्ट -ब** मध्ये दिलेल्या अभ्यासक्रमासाठी आवश्यक त्या शैक्षणिक पात्रतेसह सन २०१०-११ या शैक्षणिक वर्षाकरीता प्रतिवर्षी २५ अनुसूचित जातीच्या विद्यार्थ्यांना परदेशामध्ये उच्च शिक्षणासाठी शिष्यवृत्ती देण्याच्या सुधारीत नियमावलीस शासन मंजूरी देत आहे.

२. याबाबत होणारा खर्च मागणी क्रमांक एन -३, २२२५- अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती व इतर मागासवर्गीयांचे कल्याण, ०१- अनुसूचित जातीचे कल्याण, २७७- शिक्षण, पंचवार्षिक योजनांतर्गत योजना, राज्य योजनांतर्गत योजना (विधयो) (०४) (२३) राजर्षी शाहू महाराज गुणवत्ता पुरस्कार - ३४ शिष्यवृत्त्या / विदयावेतने (२२२५-३८३-२) मागणी क्रमांक एन -३ या लेखाशिर्षाखाली खर्ची टाकण्यात यावा.

३. या योजनेची जाहिरात, प्रसिध्दी, स्टेशनरी व इतर कार्यालयीन खर्चासाठी दरवर्षी रु. १०.०० लाख इतका निधी उपलब्ध तरतुदीमधून ठेवण्यात येत आहे.

४. याबाबत संचालक, समाजकल्याण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांना आहरण व संवितरण अधिकारी म्हणून घोषित करण्यात येत आहे.

५. हा शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या वेब साईटवर उपलब्ध करून देण्यात आला असून त्याचा संगणक क्रमांक २०१००७१५१३३९१०००१ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

सही/-

(सतीश म.गवई)

प्रधान सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

मा.मुख्यमंत्री यांचे सचिव

मा.उपमुख्यमंत्री यांचे सचिव

मा.मंत्री, सामाजिक न्याय यांचे स्वीय सहाय्यक

मा.राज्यमंत्री, सामाजिक न्याय यांचे स्वीय सहाय्यक

प्रधान सचिव, उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई

प्रधान सचिव, वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

संचालक, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.

संचालक, उच्च शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

संचालक, तंत्र शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

संचालक, व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

संचालक, समाजकल्याण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.

सर्व विभागीय समाजकल्याण अधिकारी

सर्व विशेष जिल्हा समाजकल्याण अधिकारी

महालेखापाल, महाराष्ट्र - १/२, (लेखा परीक्षा / लेखा व अनुज्ञेयता), मुंबई / नागपूर

सर्व मंत्रालयीन विभाग

सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी

निवड नस्ती, मावक २.

परिशिष्ट - अ
अनुसूचित जातीच्या विद्यार्थ्यांना परदेश शिष्यवृत्ती - सुधारित नियमावली

अ) निवडीची कार्यपद्धती व कालमर्यादा -

१. सदर योजनेची जाहिरात दरवर्षी ३० जून पर्यंत एक महिन्याची मुदत देऊन प्रसिध्द करण्यात येईल. या जाहिरातीनुसार अर्ज करण्याची अंतिम मुदत दरवर्षी दिनांक ३१ जुलै अशी राहिल. परिस्थितीनुसार यामध्ये बदल करण्याचे अधिकार संचालक, समाजकल्याण यांना राहतील.

२. निवड समिती शासनाने निश्चित केलेल्या संख्येच्या मर्यादेत पात्र विद्यार्थ्यांची अंतिम निवड दिनांक ३१ ऑगस्ट पर्यंत करील. तद्नंतर पात्र विद्यार्थ्यांच्या निवडीबाबत शासन निर्णय शासन स्तरावरून निर्गमित करण्यात येईल.

३. शासनाकडून विद्यार्थ्यांच्या निवडीला मान्यता मिळाल्यानंतर आठ दिवसामध्ये संचालक, समाजकल्याण हे संबंधित विद्यापीठाला विद्यार्थ्यांची परदेश शिष्यवृत्तीसाठी निवड झाल्याचे कळवतील व विद्यापीठाकडून विहित प्रपत्रात येणा-या खर्चाची आवश्यक ती माहिती मागवतील.

ब) पात्रतेच्या अटी व शर्ती

अ) विद्यार्थी महाराष्ट्र राज्याचा रहिवासी असावा.

ब) विद्यार्थी अनुसूचित जाती / नवबौध्द असावा.

क) वयोमर्यादा - जाहिरात प्रसिध्द झालेल्या महिन्याच्या पहिल्या तारखेला उमेदवाराचे वय २८ पेक्षा जास्त नसावे.

ड) विद्यार्थ्यांच्या पालकांचे/कुटुंबाचे व विद्यार्थी नोकरी करीत असल्यास त्याचे स्वतःचे उत्पन्न धरून सर्व मार्गांनी मिळणारे वार्षिक उत्पन्न रु.२.५० लाखापेक्षा जास्त नसावे.

४. शिक्षणामध्ये तीन वर्षापेक्षा जास्त खंड (गॅप) असलेले विद्यार्थी सदरहू शिष्यवृत्तीस मिळण्यास पात्र ठरणार नाहीत. मात्र त्यापेक्षा कमी कालावधीचा खंड (गॅप) असलेल्या विद्यार्थ्यांपेक्षा नुकतीच परीक्षा उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांना शिष्यवृत्तीसाठी प्राधान्य देण्यात येईल.

५. शिष्यवृत्तीसाठी संचालक, समाज कल्याण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांच्याकडे अर्ज विहित मुदतीत सादर करणे आवश्यक आहे. अर्जासोबत खालील कागदपत्रे जोडणे आवश्यक राहिल.

अ) जातीचा दाखला

ब) उत्पन्नाचा दाखला

क) परदेशातील विद्यापीठामध्ये प्रवेश मिळाल्याबाबतचे पत्र.

ड) परदेशातील विद्यापीठाची प्रॉस्पेक्टसची प्रत. (ज्यामध्ये अभ्यासक्रमाचा इंटर्नशिपह पूर्ण कालावधी नमूद केलेला असावा.)

इ) परदेशातील विद्यापीठातील अभ्यासक्रमाचे वार्षिक खर्चाचे अंदाजपत्रक

६. विहित मुदतीनंतर प्राप्त झालेल्या अर्जांचा विचार केला जाणार नाही.

७. विद्यार्थ्यांची ज्या देशामधील अभ्यासक्रमासाठी निवड करण्यात आलेली आहे त्या देशाचा व्हिसा घेण्याची जबाबदारी संबंधित विद्यार्थ्यांची राहिल.
८. सदर योजनेचा लाभ विद्यार्थ्यास फक्त एकदाच घेता येईल.
९. तसेच एका कुटुंबातील फक्त एकाच अपत्यास या योजनेचा एकदाच लाभ घेता येईल व कुटुंबातील हयात मुलांमधील तिस-या व त्यापुढील अपत्यास या योजनेचा लाभ दिला जाणार नाही.
१०. विद्यार्थ्याला प्रवेश मिळालेले विद्यापीठ हे त्या देशातील मान्यताप्राप्त विद्यापीठ / संस्था असावी (Accredited University / Institute) व यासंबंधीची कागदपत्रे विद्यार्थ्याने अर्जासोबत सादर करावीत.
११. ही शिष्यवृत्ती फक्त पदवी अभ्यासक्रम पूर्ण केलेल्या विद्यार्थ्यांना पदव्युत्तर पदवी (पोस्ट ग्रॅज्युएशन) अभ्यासक्रमासाठी तर पदव्युत्तर पदवी अभ्यासक्रम पूर्ण केलेल्या विद्यार्थ्यांना पीएच.डी अभ्यासक्रमासाठी देण्यात येईल. तसेच उक्त दोनही अभ्यासक्रमासाठी प्रथम वर्षात प्रवेश घेणा-या विद्यार्थ्यांचेच अर्ज या शिष्यवृत्तीसाठी विचारात घेण्यात येईल. द्वितीय व तृतीय वर्षासाठी प्रवेश घेणा-या विद्यार्थ्यांचे अर्ज विचारात घेतले जाणार नाहीत.

सदर शिष्यवृत्तीची विभागणी शाखानिहाय खालीलप्रमाणे राहिल.

अ.क्र.	शाखा / अभ्यासक्रम	पदव्युत्तर पदवी	डॉक्टरेट (Ph.D)
१	कला	--	५
२	वाणिज्य	--	२
३	विज्ञान	--	३
४	व्यवस्थापन (Management)	४	--
५	अभियांत्रिकी	५	२
६	वैद्यकीय	४	--
	एकूण	१३	१२

टिप :- १. पदव्युत्तर पदवी / डॉक्टरेट (पी.एच.डी.) अभ्यासक्रमासाठी जर एखादया शाखेमध्ये उमेदवार उपलब्ध झाले नाहीत तर त्यावर्षी दुसऱ्या शाखेमध्ये विद्यार्थ्यांना गुणवत्तेनुसार शिष्यवृत्ती मंजूर करण्यात येईल. त्याचप्रमाणे पदव्युत्तर पदवी / डॉक्टरेटसाठी विहित करण्यात आलेल्या जागेवर उमेदवार उपलब्ध न झाल्यास त्या अंतरपरिवर्तनिय (Interchangeable) राहतील.

१२. शिष्यवृत्तीसाठी प्राप्त झालेल्या अर्जांची छाननी करण्यासाठी खालीलप्रमाणे तीन सदस्यांची समिती राहिल.

१	संचालक, समाजकल्याण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे	अध्यक्ष
२	सहसंचालक / उपसंचालक (शिक्षण), समाजकल्याण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.	सदस्य
३	विशेष अधिकारी, भा.स.शि.योजना, समाजकल्याण संचालनालय,पुणे	सदस्य सचिव

१३. उपरोक्त समिती प्राप्त झालेल्या अर्जांची छाननी करुन गुणवत्तेनुसार पात्र उमेदवारांची यादी तयार करेल व पात्र विद्यार्थ्यांची यादी तयार करुन निवड समितीकडे पाठवेल.

१४. उपरोक्त छाननी समितीमार्फत प्राप्त झालेल्या विद्यार्थ्यांच्या यादीमधून / प्रस्तावामधून खालील निवड समिती पात्र विद्यार्थ्यांची निवड करेल.

१	सचिव / प्रधान सचिव, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग	अध्यक्ष
२	सचिव / प्रधान सचिव, उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग	सदस्य
३	संचालक, तंत्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई	सदस्य
४	संचालक, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई	सदस्य
५	संचालक, समाजकल्याण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे	सदस्य सचिव

१५. निवड समितीने शिष्यवृत्तीसाठी शिफारस केलेल्या विद्यार्थ्याबाबतचा शासन आदेश शासन स्तरावरून निर्गमित करण्यात येईल.

१६. **परिशिष्ट - ब** मधील पदव्युत्तर पदवी / पीएच.डी. अभ्यासक्रमांसाठी ही शिष्यवृत्ती मंजूर करण्यात येईल.

१७. अभ्यासक्रमाचा कालावधी - पी.एच.डी. - कमाल तीन वर्षे तर पदव्युत्तर पदवीसाठी - कमाल दोन वर्षे किंवा यापेक्षा कमी असलेला प्रत्यक्ष कालावधी.

१८. **शैक्षणिक पात्रता -**

अ) परिशिष्ट -ब मध्ये संबंधित अभ्यासक्रम व त्यास आवश्यक असलेली शैक्षणिक पात्रता नमूद केली आहे.

ब) पी.एच.डी. साठी - संबंधित विषयाच्या पदव्युत्तर पदवी परीक्षेमध्ये प्रथम प्रयत्नात किमान ५०%

पदव्युत्तर पदवीसाठी - पदवी परीक्षेमध्ये प्रथम प्रयत्नात किमान ५०%

यासोबतच सदरहू विद्यार्थ्यांच्या मुलाखतीमधील कामगिरी (Performance) सुध्दा विचारात घेतली जाईल.

१९. या शिष्यवृत्तीसाठी निवड करताना शेवटच्या क्रमांकावर एका पेक्षा अधिक विद्यार्थी पदव्युत्तर पदवी / पदवी परीक्षेमध्ये समान गुण असलेले असतील तेव्हा त्यापैकी वयाने ज्येष्ठ असलेल्या उमेदवाराची निवड केली जाईल.

२०. एकदा निवडलेले विद्यापीठ व अभ्यासक्रम कोणत्याही परिस्थितीत बदलता येणार नाही.

२१. अभ्यासक्रम अर्धवट सोडल्यास विद्यार्थ्यांवर शासनामार्फत खर्च करण्यात आलेली संपूर्ण रक्कम संबंधित विद्यार्थी, विद्यार्थ्यांचे पालक व जामीनदार यांच्याकडून वसूल केली जाईल अशा अर्थाचे बंधपत्र संबंधित विद्यार्थ्यांचे पालक व जामीनदार यांनी निवडीनंतर देणे बंधनकारक राहील.

२२. अभ्यासक्रम संपल्यावर तीन महिन्यांच्या आत संबंधित विद्यार्थ्याने संचालक, समाज कल्याण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांना अंतिम परीक्षेचे गुणपत्रिका व प्रमाणपत्र यासह अहवाल सादर करणे बंधनकारक राहील.

२३. अभ्यासक्रम संपल्यानंतर या योजनेअंतर्गत विद्यार्थ्यास व्हिसा मुदत वाढीसाठी परवानगी दिली जाणार नाही.

२४. अभ्यासक्रमाचा कालावधी कोणत्याही परिस्थितीत वाढविला जाणार नाही व त्यासाठी अतिरिक्त निधीही दिला जाणार नाही.

२५. परदेश शिष्यवृत्तीसाठी निवड झालेल्या विद्यार्थ्याने परदेशात जाण्यापूर्वी परदेशातील विद्यापीठाने त्यांच्या लेटरहेडवर विद्यापीठाच्या अधिकृत अधिका-याच्या सही शिक्क्यासह ज्या विवरणपत्रात माहिती समाजकल्याण संचालनालयास सादर करणे आवश्यक आहे, ती विवरणपत्रे घेऊन जाणे व परदेशातील विद्यापीठास त्वरीत सादर करणे अनिवार्य आहे.

२६. संबंधित विद्यार्थ्याने परदेशात जाण्यापूर्वी तो परदेशात केव्हा जाणार आहे याबाबतची माहिती समाजकल्याण संचालनालयास कळविणे अनिवार्य आहे. यामध्ये विमासेवा कंपनीचे नाव, विमान क्रमांक, दिनांक व वेळ इत्यादी माहिती कळवावी.

२७. निवड झालेल्या विद्यार्थ्याने शिक्षण पूर्ण झाल्यानंतर शासनाने स्थापन केलेल्या सामाजिक न्याय निधीमध्ये त्या विद्यार्थ्यास मिळालेल्या शिष्यवृत्तीच्या रकमेच्या १० टक्के निधी जमा करावा. तथापि ही अट ऐच्छिक राहील.

क) लाभाचे स्वरूप

१. विद्यार्थ्यास परदेश शिक्षणासाठी संबंधित विद्यापीठात प्रवेश घेण्यासाठी जाताना व अभ्यासक्रम संपल्यानंतर परदेशातून भारतात परत येताना प्रवासाचा खर्च फक्त एकदाच देण्यात येईल. (Shortest

Route and Economy Class) त्यासाठी झालेल्या खर्चाचे विमान तिकीट संचालक, समाजकल्याण संचालनालय, पुणे यांजकडे सादर करणे आवश्यक आहे.

२. विद्यार्थ्यांची अंतिम निवड झाल्यानंतर संचालक, समाजकल्याण यांच्यामार्फत संबंधित विद्यापीठास तसे कळविण्यात येईल व संबंधित विद्यापीठाचा खर्चाचा तपशील विहित नमुन्यात मागविण्यात येईल. त्यानुसार त्या वर्षाचा विद्यार्थ्याचा शिक्षणाचा खर्च व इतर खर्च संचालक, समाज कल्याण, पुणे यांच्यामार्फत विद्यापीठास पाठविण्यात येईल. विद्यार्थ्यास वार्षिक निर्वाह भत्ता अमेरिका व इतर राष्ट्रांसाठी वार्षिक डॉलर १४००० तर यु.के.साठी पौंड ९००० इतका देण्यात येईल. हा भत्ता विद्यापीठात विद्यार्थी अभ्यासक्रमासाठी रुजू झाल्यानंतर विद्यार्थ्यास अदा केला जाईल.

३. विद्यार्थ्यांची मागील वर्षाची उपस्थिती व शैक्षणिक प्रगती समाधानकारक असल्याची खात्री केल्यानंतरच पुढील वर्षाची शिष्यवृत्तीची रक्कम अदा करण्यात येईल.

४. संबंधित विद्यार्थ्याला परदेशात शिक्षण घेताना कोणतीही शिष्यवृत्ती / विद्यावेतन / फेलोशिप / शुल्क माफी मिळत असल्यास तेवढी रक्कम मंजूर शिष्यवृत्तीच्या रक्कमेमधून वजा करण्यात येईल.

५. विद्यार्थ्याला आकस्मिक खर्चासाठी यामध्ये पुस्तके, अभ्यास दौरा, कार्यशाळेत सहभाग, टायपिंग व बायडींग इत्यादीसाठी यु.एस.ए. व इतर देशासाठी दरवर्षी युएसडी १३७५ तर यु.के. साठी पौंड १००० प्रतिवर्षी देण्यात येतील.

परिशिष्ट - ब

परदेश शिष्यवृत्ती मंजूर करण्यात येणारे अभ्यासक्रम

Sr. No.	Engineering	Medical	Management	Scicence	Art & Commerce
	Permissible Courses :- P.G./ Ph.D	Permissible Courses :- P. G.	Permissible Courses :- P. G.	Permissible Courses : - Ph.D	Permissible Courses :- P. G./Ph.D
1	2	3	4	5	6
1	Civil	M. D.	M.B.A. With Finacne, Marketing, H. R. System Analysis	Agriculture	Sociology
2	Mechanical	M. S.	Hotel Management	Horticulture	Psychology
3	Electrical			Animal Husbandary	Philosophy
4	Chemical			General Science	Economics
5	Computer			Maths	Commerce
6	Production			Science	L.L.M.
7	Industrial Environmental			Physics	
8	Marine			Chemistry	
9	Petrochemical			Botany	
10	Electronic & Telecommunication			Zoology	
11	Information Technology including Computer Engineering				
12	Bio-Technology				
13	Genetic				
Eligibility					
	Graduation for P.G. & Post Graduation for Ph.D.	Graduation in Medical Sciences	Graduation in Hotel Management Graduation in any subject for MBA	Post Graduation in concerned subject	Post Graduation in concerned subject

Note - Accrediated Universities/Institutions in for Foreign Countries will only be considered.
